

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SÆRTRYK AF
HISTORISKE MEDDELELSER
OM
KØBENHAVN

4. række. III. bind.
hæfte 3-4.
1951.

Ludvig Holberg og
Johannes Erasmus Iversen.
af
Sejer Kühle

LUDVIG HOLBERG
OG
JOHANNES ERASMUS IVERSEN

Af SEJER KÜHLE

Det er ikke helt ukendt, at Holberg var en ivrig Dyrker af Musikken. Allerede i sin Ungdom anſaa han den for en Livsfornødenhed, og naar han i Epistel 179 skriver: „jeg holder uskyldig Lyst for lige saa fornøden for Sindet, som Mad og Drikke er for Legemet“, da tænker han netop paa Musik og Skuespil. I sin Levnedsskildring fortæller han da ogsaa, at „Musiquen har jeg lagt mig efter fra min Ungdom af: medens jeg var ung, exco-lerede jeg den stærk, siden jeg er bleven gammel, kuns lidet“.¹

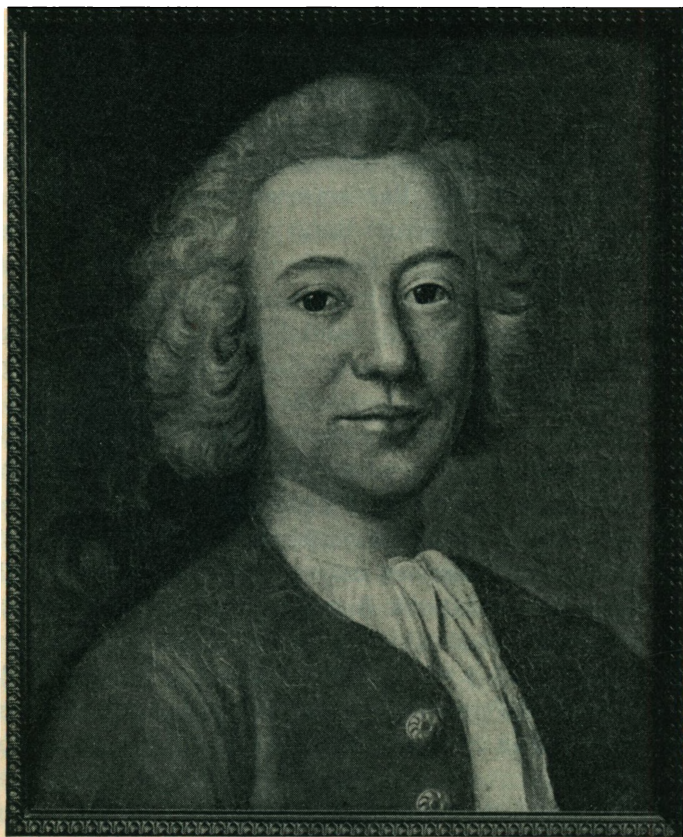
I Skolen maa han have faaet en musikalsk Opdragelse. Sang var et vigtigt Undervisningsfag, idet Disciplene skulde synge flerstemmigt ved Begravelse, Bryllup og andre højtidelige Lejligheder, og ved Skolerne var det desuden almindeligt, at de bedst egnede spillede Dulcian, Buccina eller Obo. Dertil kommer, at man fremførte hele Skuespil med Vokal- og Instrumentalmusik. Holberg nævner i Epistel 332, at han i sin Barndom saa „Adam og Eva“, „Den hellige Dorothea“ og andre gejstlige Stykker, og Borgmester *Hildebrandt Meyer* fortæller (S. 166 f.) ret indgaaende i sin „Bergens Beskrivelse“ (trykt 1904) om de Passionskoncerter, der blev afholdt, og om Skuespil som „Den fortabte Søn“ og „Den rige Mand“, der indtil Branden i 1702 — det Aar, da Holberg blev

Student — blev fremført i Domkirken. Korsangen, hvortil var knyttet et Par fremragende Solister, blev udført af Skolens Disciple under Ledelse af Kantor Andreas Eckhoff, og der blev ydet saa god Kunst, at Folk kom udenbys fra for at overvære Begivenhederne.

Holberg maa nødvendigvis have taget aktiv Del i nogle af de nævnte Koncerter, og vi tør gaa ud fra, at han i Skoleaarene ogsaa har spillet paa Dulcian eller et andet Blæseinstrument. Det er jo kendt, at han senere var en betydelig Fløjtespiller; men dertil kommer, at han ogsaa forstod at haandtere Violinen. I Epistel 257 siger han ganske vist, at „hvorelænge jeg haver spillet paa Violin, haver jeg dog ikke lært at stryge ret“; men Kapelmester Scheibe, der betegner Holberg som Virtuoso paa Fløjte, fortæller, at „Senere blev Violinen hans Hovedinstrument, foruden at han havde øvet sig lidt paa lille og stor Violoncel“.² Han maa altsaa have haft en god Samling Instrumenter, der ikke blot tjente som Pynt.

Baade som ung og som ældre fik han stor Glæde af den Uddannelse, han havde faaet. Skønt han under Opholdet i Kristianssand havde doceret, at Kvinder ikke var Mennesker, gjorde han Lykke hos fornemme Jomfruer, fordi han dyrkede Musikken. Paa sin anden Udenlandsrejse blev han i Oxford Medlem af „The Musical Clubb“, hvor han spillede paa Fløjte efter i det kritiske Selskab at have aflagt en tilfredsstillende Prøve, og ogsaa paa anden Maade gav han Udtryk for sin Interesse, eftersom han i 1712 paa Borchs Kollegium holdt en „Oratio de præstantia hodiernæ Musicæ“. Paa en ny Udenlandsrejse hørte han Musik og Sang forskellige Steder, bl. a. i Genua og Rom; men selv om en Del var til Lyst, var der andet, der forekom ham ubehageligt og unaturligt. Længe var han imidlertid syg, og da han vendte tilbage til Amsterdam, vilde han efter Opfordring søge Læge. Men saa vidt naaede han ikke. Der hændte ham noget

mærkeligt. Han traf nogle Venner, som han tidligere havde holdt Koncert sammen med og fordrev saa i deres Selskab hele Dagen med Musik og Spøg. Næste Dag var

Johannes Erasmus Iversen.
Maleri af Johan Hörner 1744.

Feberen borte, uden at han dog turde afgøre, om det var Musikken eller Naturen, der havde kureret ham.³

Herhjemme benyttede han ofte sin Fløjte. *Sigvard Friis Irgens*, der senere blev Provst i Ingebu, har fortalt,

at i Begyndelsen af Trediverne deltog han som Student i Holbergs ugentlige Musiksammenkomster.⁴ Men ogsaa ude i Byen fulgte Professoren med i Musiklivet. I Bryggerlavets Bygning (paa Hjørnet af Skindergade og Klosterstræde) og i Kastelskirken blev afholdt mange Koncerter; men særlig kom der Liv i Byen, da Kapelmester *Johan Adolph Scheibe* tog fat. I 1740 komponerede han Kantaten, der blev benyttet ved Indvielse af Slotskirken; derefter fulgte Koncerter ved kongelige Fester, i 1742 begyndte han med sine Passionsoratorier, og da Kongen døde i 1745, blev fremført Sørgemusik, som blev forbedret ved Prøver, hvorom Scheibe (S. 99) selv fortæller:

„Da jeg efter Hans Majestæt Kong Kristian den 6tes Død nogle Gange offentlig holdt Prøve i Trinitatis Kirke paa den Sørgemusik, jeg havde skrevet til den højtidelige Bisættelse, var Holberg bestandig en flittig Tilhører, og ved hver Prøve blev han rørt til Taarer ved et bestemt, meget gribende Sted, der blev sunget af hele Koret. De medvirkende, som bestod af over firsindstyve Personer, var opstillede i en Halvmaane foran Indgangen til Koret, og Holberg stod tilligemed nogle andre Musikelskere mellem Sangerne og Alteret. Saa snart vi kom til det Sted, der greb ham saa stærkt, skjulte han sig bestandig med Lømmetørklædet i Haanden bag Alteret. Mange lagde den Gang med Forbavselse Mærke dertil, fordi det passede saa daarlig med den Lov, han havde for Ufølsomhed“.

At Holberg følte sig stærkt tiltrukket af Scheibes Musik, er utvivlsomt; men der var ogsaa en dansk Musiker, der fangede hans Interesse, nemlig *Johannes Erasmus Iversen*. Han var af den alsiske Skipper- og Landmandsslægt Iversen, hvortil bl. a. hørte Skipper og mangeaarig Borger i Sønderborg Asmus (Rasmus) Iversen (1684—1744), og havde i hvert Fald én Broder, nemlig David, der 1757—79 var kgl. priv. Boghandler i Altona og blev

den kendte Bladudgiver (Jhs. Er. Iversens Søn) Christian Iversens Læremester. Desuden havde han sikkert en anden Broder, nemlig Christian Iversen (med Tilnavnet Sonderburg eller Sønderburg). Han kom tidligt til København og blev Discipel ved Vor Frue Skole, havde en god Stemme og var oftest en af de tre, der modtog det musikalske Legat. Efter at Skolen og en stor Del af Byen var brændt, fik han i 1729 Studentereksamen og i 1730 Baccalaureatgraden, men døde allerede i Begyndelsen af 1731. — Johannes Iversen (med samme Tilnavn) blev ogsaa sendt i Vor Frue Skole og viste sig paa det musikalske Omraade som den bedste Elev. I Sang blev han først undervist af Kantor Johan Herman Frøschel, senere af Jørgen Bager. Fra 1724 var han Discant, fra 1726 Alt, fra 1728 Tenor, fra 1730 Bas, betegnedes som Litanist ved Slottet og modtog fra 1725 hvert Aar Legat som Koncertist. Desuden fik han hos Stadsmusikant Andreas Berg „lagt gode fundamenta i Musiqven“.⁵ I 1732 tog han Studentereksamen (hans Alder ansattes til 23 Aar) og i 1733 Examen philosophicum. I 1744 blev han paa et Program betegnet som jur. utr. Cand., men hans Navn findes ikke i Juristernes Eksamensprotokol.

Johannes Iversen havde altsaa ligesom Holberg og mange andre faaet den musikalske Opdragelse i Skolen. I Trediverne var han sandsynligvis ivrig Deltager i Byens Musikliv; men den Mulighed foreligger ogsaa, at han en Tid havde Ophold i Udlandet. I Skattemandtallet for 1743 nævnes han som juridisk Student og logerede paa Købmagergade. Hans offentlige Optræden omtales første Gang, da han 11. December s. A. mødte paa Kristiansborg ved Kronprinsens (Frederik d. V's) Bryllup. Scheibe havde komponeret Musik og Kantate, hvoraf den sidstnævnte blev fremført under Taflet i Riddersalen og havde en operalignende Karakter med tre Hovedroller, hvoraf Iversen havde den første og største. At han be-

tragtedes som en betydelig Sanger, fremgaar deraf, at han for sin Rolle som Repræsentant for det danske Folk (sunget paa Tysk) fik 18 Dukater, Kantor fik 12, Succentor 3, 4 Disciple fra Vor Frue Skole hver 1, en Student, der sang Bas (det danske Folks Skytsaand) fik 6, 3 Studenter, der medvirkede ved Musikken, fik, ligesom 12 Hoboister og 4 af Markgrevens Folk, hver 4 Dukater og Stadsmusikanten med Musikere ialt 30 Dukater. Til Rollen som Kærlighedsgudinde var tilkaldt Sangeren *Schneider* fra Brunsvig.⁶

Næste Gang, Iversen blev omtalt, var, da han 18. og 25. Marts 1744 i Bryggernes Lavshus fremførte Grauns „Poetische Betrachtung über das Leiden und Sterben unsers Erlösers“. Denne Passionsmusik blev udført med godhedsfuld Assistance af fornemme Liebhavere under Ledelse af J. E. Iversen. I Maj stiftedes et Collegium Musicum, hvis første Koncert blev afholdt 13. Maj og derefter under normale Forhold hver Onsdag. I Begyndelsen havde man Lokale i Aabenraa hos Assessor *Gotthard Fursman* (kendt fra sin franske Oversættelse af Holbergs Komedier). Iversen, der da boede i Kompagnistræde og blev betegnet som Koncertmester, meddelte i Juni i „Kiøbenhavns Post-Rytter“, at der ikke skulde spares paa Umage og Bekostning, og selv om man allerede havde „giort en temmelig Begyndelse skal man bestræbe sig for stadig at overtræffe alle Løfter“. Fra 26. November flyttedes Koncerterne til Torsdagene, afholdtes nu i Bryggernes Lavshus, og Foreningen kaldtes derefter Det musikalske Selskab eller Det musikalske Societet. De aktive Medlemmer var fire Fagmusikere: *Iversen* som Koncertmester, Kapelmester *Scheibe*, Organist *Johan Foltmar* og Fagottist *A. F. Ortmann*. Resten var Studenter og Embedsmænd, i Begyndelsen henved 20, senere betydeligt flere.⁷

De følgende Aar fortsattes Koncerterne bl. a. med Pas-

sionsmusik af Graun, Telemann og Scheibe. Særlig benyttede man Scheibes Arbejder, deriblandt hans Oratorium „Thränen der Sünder bei dem Kreuze ihres Erlösers“, der første Gang blev fremført i Marts 1746. Her nævnes som Sangere: *Iversen*, Kantor *Jørgen Bager*, Discipel *Jens* og *Madam Stolle*.

Hvordan det musikalske Societet blev til, har man ikke hidtil kunnet udrede. Man har kendt dets Statutter, men hvem der stiftede det, har man ikke kunnet afgøre. I Ledreborgs Arkiv (vgl. Bibliotek) findes imidlertid to Eksemplarer af Statutterne og et Brev til Grev *Johan Ludvig Holstein*, der var Patron for Universitetet, og heri faar Excellencen en Opfordring til at indtræde som Protektor for Selskabet. Dels henvises der til, at tre høje Herrer, der nu staaer som Æresmedlemmer, har banet Vejen for Societetet, dels paaberaaber man sig den Stilling, som Musikken indtager ved andre Universiteter (Paris, Grenoble, Brüssel, Mecheln og Oxford), hvor fremtrædende Mænd som Kardinal Mazarin, Hertugerne af Orleans og af Tours og Taxis og General Bertouch har taget Musiklivet under Beskyttelse, mens andre fornemme Mænd som Hertugerne af Norfolk, Bedford og Buckingham har faaet musikalsk Uddannelse med dertil svarende akademiske Grader.

Som Repræsentant for de unge Mænd, der havde taget Initiativet, stod *J. F. Classen* (1725—92), den senere kendte Generalmajor og Legatstifter, som eneste Underskriver. Denne Classen, der i 1741 blev Student og i 1744 teologisk Kandidat, logerede i 1743 i Pilestræde hos Vintapper David Cortaud. Han var Søn af Organist i Kristiania *Johan Frederik Clasen* (1697—1775), som atter var Søn af Organist i Sønderborg *Johan Clausen* (1674—1755), der kan have været Iversens første Vejleder. Classen var ikke blot af en meget musikalsk Familie (ogsaa en Farbroder var Organist i Norge); men som Skoledisci-

pel i Kristiania betegnes han desuden som Musikus og bedste Discant. Det er derfor naturligt, at han fik en fremtrædende Plads i Selskabet.⁸

Holberg, der formodentlig var Æresmedlem, fulgte Arbejdet med stor Interesse. Hvad det musikalske Societet angaar, siger han i Epistel 179, „da bestaaer det af adskillige Liebhavere og af alle Slags Stands-Personer, henvend 40 udi Tallet, naar de alle ere samlede. De samme have udi en kort Tiid saaledes tiltaget udi Musiken, at mange af dem kand passere for Mestere. Og, saasom dette Societet tiener til Konstens Forfremmelse, og tillige med er en Zirath for Staden, ønske alle dets Vedligeholdelse, helst, saasom det kan skee ved en maadelig Bekostning“. Men for at klare Udgifterne, siger han i Epistel 180, kræves et Publikum og „Forbud paa fremmede Spectaclers Indførsel“, „Forbud paa Indførsel af fremmed Galskab“. Til Torsdagskoncerterne mødte han selv (Epistel 120); men det var umuligt hele Aaret at samle en stor Tilhørerkreds. Derom udtaler han senere i Epistel 262: „Vi have her i Staden reglere Musicalse Concerter; paa samme Concerter sees gemeenligen ikkun faa Tilhørere det heele Aar igiennem, saa længe der ikkun spilles lystige Symphonier. Men udi Fasten, naar den geistlige Concert forestilles, vrimler Salen af Mennesker, sær af Fruentimmer. Dette haver jeg ikke mærket paa andre Stæder, end ikke udi den hellige Stad Rom“.

Den musikalske Virksomhed havde efter hans Mening en stor kulturel Betydning og havde tilmed Virkninger, som kunde synes temmelig fjærntliggende. I Fortalen til „Heltinders Historie“ (1745) udtaler han saaledes den Mulighed, at Societetet lægger en Dæmper paa litterære Stridigheder, og et andet Sted (Epistel 243) citerer han en Skrivelse, hvori Kroholdere, Brændevinsbrændere o. a. klager over, at Concerter og Skuespil skader dem i deres Erhverv, medens „Penge spildes paa syndige og daarlige

Vellyster“. Endnu havde man jo ikke de kendte musikalske og litterære Klubber, hvor Struben flittigt blev fugtet. — Navne paa Societetets Medlemmer nævner Digteren ikke; men det er dog værd at bemærke, hvad han siger i Epistel 286, nemlig at „den stærkeste Musicus udi vort Musicalske Societet“ havde et jysk eller et cimbrisk Navn. Da de fleste af de tyve ordinære Musikdyrkere havde fremmedartede Navne, kan der nemlig ikke være Tvivl om, at han tænkte paa Iversen.⁹

Holbergs Epistler er af ganske særlig Interesse, naar Selskabets Liv skal belyses, eftersom det ikke er saa faa Steder, han gør det til Genstand for Omtale. Men endnu kan dog tilføjes, hvad Organist ved Kastelskirken *Carl Aug. Thielo* i 1746 fortæller i „Tanker og Regler fra Grunden af om Musiken“, en Bog, der blev udgivet efter Opfordring fra Societetet: „Denne Concert er for Musikens Elskere en tilladelig, uskyldig og behagelig Sindets Opmuntring og Forfriskning, hvorudover den paa Auditorio saa vel med Fyrsters, Grevers og andre Adelige Personers Nærværelse er bleven beværdiget, som den for de anseeligste og fornemste Stadens Indbyggere er bleven behagelig, og kommen ved deres gievnlige Paahør ikke i en liden Æsteme. Hvilket har forskaffet Musiken her i Kiøbenhavn en besynderlig Anseelse, og giver Aarsag til at haabe, at denne skønne og nyttige Videnskab i Fremtiden ved Tiidernes Forandring meere og meere vil blive excoleret“. — Hans Udtalelser svarer til Holbergs og hans efterfølgende historiske Redegørelse til Epistel 33. En Tid synes han at have haft Digterens Bevaagenhed; han udgav Sange til Holbergs Komedier, og i 1747 aabnede han et Teater i Læderstræde, men maatte snart efter fratræde Ledelsen.

Endnu i 1747 blev fremført ikke mindre end syv Passionskoncerter; derefter blev paa Kongens Fødselsdag (31. Marts) fremført en Gratulationskantate, komponeret

af Iversen, og Kongen gav saa Tilladelse til, at Societetet benyttede den store Sal paa Charlottenborg, hvor Koncerterne paabegyndtes den 4. Maj.¹⁰ Paa tre Aftener i September 1747 blev foredraget en ny Kantate „Forsynstemplet“, hvortil Iversen havde skrevet Melodi i Anledning af Salvingsfesten, medens *Lorenz Reersløv* havde skrevet Teksten. Fra samme Maaned hidrører ogsaa en „Sinfonia“ af Iversen, et Koncertværk, der findes i Universitetsbiblioteket i Lund. I 1944—45 har landflygtige Musikere foretaget en smuk Afskrift, som nu opbevares i Det kgl. Bibliotek.

Efter at den ny Konge havde tiltraadt Regeringen, skete en stor Forandring i Forholdene, og trods den betydelige Indsats viste det sig ikke muligt at fastholde Publikums Interesse. Fremmede Skuespillere kom til Byen, og i Særdeleshed fik et italiensk Operaselskab baade kongelig Understøttelse og stor Tilslutning. Societetet maatte fortrække fra Charlottenborg, og Passionskoncerterne blev i 1748 overført til Bryggernes Lavshus. I April gav Iversen en ny Gratulationskoncert i Anledning af Kongens Fødselsdag; men i Begyndelsen af 1749 — da Scheibe rejste fra Byen — maatte Arbejdet indstilles. Dog opgav Iversen ikke, men stiftede et nyt Collegium Musicum, der havde Koncerter i Chr. Bergs Sal i Læderstræde, 12. Marts opvartede Selskabet ved Hoffet, og saa fortsatte man med Passionskoncerter.

Den stærke Konkurrence var meget ubehagelig baade for Iversen, Scheibe og Holberg. Scheibe havde allerede, før han kom til København, skrevet kraftigt mod Italienerne, og Holberg var ikke blidere i sin Dom. Han følte sig irriteret af den Ligegyldighed, der fra mange Sider blev udvist overfor Societetet. I Epistel 188 taler han haanligt om en Mand, der vægrede sig ved at give en Daler for en Koncert, skønt samme Mand meget godt kunde købe to Bouteiller Vin, som han og et Par Venner

derefter bælgede i sig. Men lige saa irriterende var det, at man kunde foretrække den ny Musik for den gamle. I Epistel 33 havde han f. Eks. udtalt, at „Den gamle Music var simpel, men derhos naturlig, behagelig og harmonieuse: Den nye derimod er konstig, men tilligemed u-naturlig og skurrende“. Og han fortsatte i sin Livskildring (S. 213): „Musici ud i vore Tider synes aleene at gjøre sig Umag for, at de reent kand borttage den naturlige Sødhed af Musiqven, som de for nogle Aar siden have faaet Væmmelse til. Thi de gjøre sig all Umag for at gjøre deres Musique skurrende og vanskelig. Hvorfore, jo vanskeligere Compositionen er i en Concert, jo større Berømmelse faaer den, som har componeret den. Det er ikke at tvivle paa, at jo denne Konst reent vil gaae under, dersom man saaledes vil blive ved“.¹¹

Han mente dog ikke, at denne Galskab kunde holde sig. I Epistel 299 udtalte han tillidsfuldt: „Og haaber jeg, at Sygdommen vil ophøre, merker ogsaa, at den allerede er kommen udi temmelig Aftagelse, og at mange ønske vort Musicalske Societets Fornyelse“. Selv vilde han ikke rette sig efter Samtidens Luner. Han vilde hverken bortkaste sine Klæder eller vrage sine musikalske Koncerter, fordi de var ude af Mode, „efterdi jeg haaber de kand komme i Brug igien“. (Epistel 288). Men den ny Mode var for stærk, og med et Suk erklærede han: „de have kuldkastet vort Musicalske Societet, hvilket var yndet og admireret, saavel af fremmede, som af egne Landsmænd, og det ikke uden Aarsag. Jeg kand vidne, at den Musik, som der til Afskeed blev forestilled sidste Uge, var saa prægtig og saa bevægelig, at jeg ingensteds paa mine Reiser haver hørt den bedre; og dog saae man fast ikke andre Tilhørere, end Skriver-Karle, Sye-Piger og Stue-Piger: Thi de saa kaldne honete Folk bivaanede alle det Italienske Opera“. (Epistel 373).

Før Vanskelighederne indtraadte, var Iversen, der da

betegnedes som Direktør ved de ugentlig Koncerter, blevet viet i Slotskirken 24. Marts 1747 til *Henriette Antoinette Dahlmann* (døbt 17. Marts 1728), som indtil da havde arbejdet hos Oldfruen paa Slottet. Hun fødte ham 6. August 1748 den førnævnte Søn *Christian Henric Iversen*, og 21. Oktober 1752 blev Datteren *Charlotte Louise Iversen* baaret til Daaben. I Christian Iversens Nekrolog fortælles, at Holberg var med ved det nævnte Bryllup, og det er muligvis rigtigt; men allerede Lektor Th. A. Müller har i Holberg Aarvog for 1920 meddelt, at det er urigtig, naar det samme Sted nævnes, at Holberg var Fadder ved Christian Iversens Daab.¹²

Da Kantor *Jørgen Bager* i en ung Alder døde og blev begravet 14. November 1749, viste der sig for Iversen en gunstig Lejlighed til at opnaa et Levebrød, og han vilde ikke, saadan som Per Degn i „Erasmus Montanus“ (Actus I, Scen. 4), afslaa et godt Tilbud, men blev nogen Tid efter af Bispens udnævnt til Kantor ved Vor Frue Kirke og Skole samt Direktør for Kirkemusikken i Stadsens Hovedkirker og fik altsaa Ansættelse det Sted, hvor han var oplært. Han skulde bl. a. forestaa Musikken ved de tre Højtider, desuden skulde han ved Universitetet medvirke paa Kongens Fødselsdag og ved de øvrige Solenniteter, og paa Slottet skulde han lede Koncerten paa Helligtrekongers Aften og ved flere andre Lejligheder.¹³ Blandt hans nærmeste Medarbejdere var den gamle Organist ved Frue Kirke *Henrich Johan Botzen* og Stadsmusikant *Andreas Berg*, der fra Begyndelsen af 1740 havde indført Fløjte og Violin i Skolens Undervisning i Stedet for Dulcian. Af Disciple maa fremhæves *Jens Musted* (Student 1752), vor første betydelige Operasanger.

Under Forgængerens havde der været forskellige Stridigheder. F. Eks. havde Kantor Bager sat sig imod, at udvalgte Disciple skulde synges i Collegium Musicum, og

i 1747 havde Jens Musteds Hører protesteret mod, at Kantor efter Kancelliraad Chr. M. de Falsens Ønske lod den sangbegavede Discipel indstudere nogle Arier til Teaterforestillingen den 30. Oktober, en Aften, da „Den pantsatte Bondedreng“ og et Stykke af Molière skulde spilles.¹⁴ Da Jens ikke mødte paa Teatret, stod Skuespiller Rose frem og kundgjorde, at en „pedantisk Principal“ havde hindret den ene af de tre Sangere i at være til Stede; og bagefter fik den omtalte Hører blandt mange Ubehageligheder en Reprimande, hvorom han selv siger: „Hr: *Baron Holberg* sendte bud efter mig, og gav mig sin fortrydelse derover tilkiende paa det aller kraftigste“.¹⁵

Saadanne Uoverensstemmelser omtales ikke i Iversens Tid. En af de Opgaver, der i Begyndelsen af 1750 blev betroet ham, var den at dirigere et Sangkor af Frue Skoles Disciple ved Prinsesse Louises Fødsel og Daab. Koret stod paa den bageste Altan i Slotsgaarden og sang til Stadsmusikantens Musik. Senere paatog han sig adskillige andre Hverv, og det er muligt, at han ogsaa i Halvtredserne flere Gange ledede Passionskoncerterne. I 1751 indstuderede han Pergolesis lille Opera „La serva padrona“, der under Kongens Nærværelse blev fremført hos den engelske Gesandt. I 1752 skrev han Sørgekantate over Dronning Louise og en Kantate i Anledning af Dronning Juliane Maries Indtog. Til Holbergs Bisættelse i Februar 1754 skrev han Sørgemusikken, der derefter, ligesom nogle gejstlige Koncerter, blev fremført i Brygernes Lavshus. .

Hvorvidt der i de sidste Leveaar bestod et nært Forhold mellem Iversen og Holberg, er vistnok umuligt at afgøre; men i hvert Fald tabte Holberg ikke helt Interessen for Musik. Studenten *Chr. Fr. Hagerup*, der senere blev Stiftsprovst i Trondhjem, medvirkede i Begyndelsen af Halvtredserne ved Digterens Lørdagskoncerter;¹⁶ og Holberg maa trods tiltagende Svaghed og „Koldsindig-

hed“ have overværet en Del af de akademiske Fester, hvor Iversen havde den musikalske Ledelse. Det var da ogsaa naturligt, at det blev Iversen, der skrev Sørge-musikken efter Digterens Død. Kun Scheibe kunde med nogen Ret have paataget sig Opgaven; men han boede endnu paa den Tid i Sønderborg.

Hvem der ellers deltog i Lørdagskoncerterne, ved vi ikke. Blandt de Universitetslærere, der i mange Aar stod Holberg nær, er det naturligt at nævne hans Næstsøsken-debarn, den afholdte og hjælpsomme Professor *Caspar Fr. Munthe*. Han boede i Halvtredserne med Familie til Fremleje i en Del af Holbergs rummelige Professorbolig, og han var ikke blot Lærer ved Universitetet, men ogsaa Vicerektor ved Vor Frue Skole, og derved var der Mulighed for en nær Forbindelse med Skolens Kantor. Han synes tilmed at have haft en Del Interesse for Musik og Sang. I hvert Fald er der et Par Testimonier, han har udstedt, der tyder i den Retning. Gennem ham og gennem Holbergs tidligere logerende, den lige saa imødekommende Professor H. P. Anchersen, der nu var Nabo, blev Hagerup netop Medlem af Lørdagsensemblet.

Da Holberg faldt fra, boede Iversen i Skindergade, og her afsluttedes ogsaa hans Livsbane, idet han døde Aaret efter og blev begravet 28. Februar 1755. — Hans Enke, der jo endnu var ung, blev i 1758 gift med Politisekretær *Christian Henrich Melchior* (1726—99), og i hans Hjem blev Mindet om Iversen og Holberg vel nok bevaret; men der kom en ny Musik og en ny Digtning. Scheibe og Johann Hartmann skrev Melodier til nogle af Ewalds Arbejder, og Ewald blev ganske naturligt den Digter, man dyrkede i Melchiors Hjem. Her kom en Del af den Tids kendte Mænd, f. Eks. Pram og Rahbek, og Rahbek mindes i sine Erindringer de skønne Dage, da Iversens Datter sang „Edderfuglen“, „Liden Gunver“ og „Rungsteds Lyksaligheder“. I den Melodibog, der hidrører fra

Hjemmet, den kendte Bog, hvori „Kong Christian“ er gengivet i den oprindelige Form, findes dog ogsaa Musikstykker — men mest Dans — fra en ældre Tid.¹⁷

NOTER

1) „Holbergs Memoirer“ udg. af F. J. Billeskov Jansen (1943), S. 213.

2) Johan Adolph Scheibe: „Holbergs Levnet“ overs. ved Carl Ewald (1883), S. 98.

3) „Memoirer“ S. 15, 20, 56, 70 og 76.

4) „Holberg Aarbog“ 1921, S. 281 (Francis Bull); sml. Epigram VI, 68.

5) Vor Frue Skoles Disciples Kvitteringsbog 1706—52 (Landsarkivet for Sjælland) og Sjællands Bispearkiv. Indkomne Sager. Københavns lærde Skole 1750 (Landsarkivet for Sjælland).

6) Partikulærkassens Regnskab 1743. (Rigsarkivet).

7) Om det musikalske Selskab se „Holbergs Epistler“ ved Chr. Bruun, Bd. 2 (1868), S. 439 ff. og „Koncerter og Musikalske Selskaber i ældre Tid“ af V. C. Ravn i „Musikforeningens Festskrift“ (1886). — Iversens Portræt er malet 1744 af Johan Hörner; se „Holberg Blandinger“ I, 1939, S. 36 (ved Christian Elling).

8) C. Nyrop: „Johan Frederik Classen“ (1887), S. 15 f.

9) Navnene findes i Konsistoriums Kopibog 1740—43, S. 718 (Universitetets Arkiv, Rigsarkivet), sml. Bruun, Bd. 2, S. 44. — Den her nævnte Clausen er uden Tvivl identisk med Classen.

10) Laurids de Thurah: „Hafnia hodierna“ (1748), S. 82.

11) Om Holbergs musikalske Smag, se f. Eks. „Musik“ (1922), S. 113 ff. (Erik Abrahamsen). — Det omtalte Modsetningsforhold hindrede dog ikke Iversen i at spille Violin i Scalabrinis Orkester. Se Erich H. Müller: „Angelo und Pietro Mingotti“ (1917). Sml. „Historiske Meddelelser om København“ 1949, S. 5 (Mackeprang).

12) Iversens fyenske Avis 6. Marts 1827.

13) Studii-Skatten og Cathedraticum &c fra 1732, Litra A (Universitetets Arkiv i Rigsarkivet).

14) Enevold de Falsen, der boede i Rosengaarden, var Direktør ved det kgl. Teater 1754—56. Sønnen C. M. de Falsen oversatte en Del franske Skuespil, bl. a. fire af Molière. Se i øvrigt „Norsk biografisk Leksikon“, Bd. IV (1929), S. 22 f. (sml. Bricka) og H. Ehrencron-Müller: „Forfatterlexicon“, Bd. III (1926), S. 12.

15) Sjællands Bispearkiv. Indkomne Sager. Københavns lærde Skole 1747 (Landsarkivet for Sjælland). — Der var et spændt Forhold mellem Hører og Kantor. En særlig Anklage var den, at da Jens Musted, der betegnes som en i alle Henseender elskelig Discipel, en Dag var holdt tilbage i Lektien ud over den normale Tid, var han ikke kommen paa Sangloftet, og Kantor havde da givet ham en saadan Lussing, at han var rystet Resten af Dagen.

16) L. N. Fallesen: „Nyt Magazin for Religionslærere“ I, 2 (1798), S. 395.

17) „Personalhistorisk Tidsskrift“ 1950, S. 125 ff.
